Poštarina plaćena u gotovom.

Pojedini broj Din 4.50

VEZ

mjesečni list za žene

ručni
radovi
kućanstvo
materinstvo
higijena žene
ženska
pitanja

god: VII

1932

broj: 2

ZAGREB, ULICA PAVLA RADIĆA 26

V E Z

izlazi jedamput na mjesec. — U svakom su broju crteži ženskih ručnih radova. Četiri puta godišnje krojevi za ženska i dječja odijela. Godišnja pretplata iznaša za Jugoslaviju 48 dinara, za Italiju 16 lira, za ostalo inozemstvo 60 dinara, pojedini brojevi se prodavaju po 4.50 dinara. **Narudbe se šalju na naslov: Uprava »Veza« Zagreb, Radićeva 26.** Pošt. ček. rač. br. 37.377. — Odgovorna urednica i izdavačica Margita Čeh, Klaićeva 14. — Tisak tiskare C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ul. 26. — Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

IZ BROJNIH PISAMA, KOJA NAM STIZAVAJU OD MNOGIH NAŠIH ČITATELJICA, OPAŽAMO, DA JE OBNOVA NAŠEG LISTA UGODNO ODJEKNULA. — TO VIDIMO I PO VELIKOM BROJU NOVIH PRETPLATNICA, KOJE SE DNEVNO JAVLJAJU. — NAŠI NAPORI NISU UZALUDNI. — UČINITE I VI SVOJU DUŽNOST, PA POŠALJITE ŠTO PRIJE PRETPLATU, AKO TO VEĆ NISTE UČINILI!

SADRŽAJ:

GOD. VII. ZAGREB, 1932. BR. 2.

Ornamentika bosanske čarape

Bosanska čarapa potječe iz bliže i daljnje okolice Sarajeva i tvori važan dio narodne nošnje, te je na glasu po svojoj originalnosti i skladnosti. U ono vrijeme, kad su i kraljice »ustajale prije zore i žarkog sunca i pošetale gradinom da ranog naberu cvijeća«, imala je žena više vremena i više volje za ručni rad, koji joj je bio i razbibriga mjesto knjige, zabave, razgovora. Narodna pjesma priča kako se djevojka razgovara sa jaglukom:

Moj jagluče, divni druže,
moje divno ogledalo.....

Tada je žena sve izradjivala sama: sijala konoplje za lan, spremala vunu, prela, tkala sukno, vezla i plela, a i bojadisala je sama vunu za vez, pleteninu i tkaninu. Dobra vezilja ili pletilja bila je na glasu kao i dobar guslar. I danas se moramo diviti fantaziji, osjećaju za ljepotu i harmoniju, raznovrsnom stvaralaštvu naše priproste žene, pastirice, koja nije znala ni čitati ni pisati.

Vez i kere (čipke radjene iglom) većim su djelom sakupljene, ali čarapa je bila do sada pepeljuga i ostala je u sjeni neopažena. Time je bila učinjena krivnja, jer je baš čarapa veoma zanimiva, u koliko se tiče ornamenta i tehnike pletenja.

Čarapa se sastoji iz dva dijela: stopalo sa petom te goleni (grlića ili grla). Naša seljakinja počne plesti kod prstiju; kad splete stopalo, šara grlić. Starinska čarapa ima duge grliće, koje dopiru do koljena. Ovakav tip očuvao se je samo za ženske čarape, t. zv. lise, koje ne smiju manjkati u škrinji »djevojke-udavače«. Duge čarape su nosili prije i muškarci, ali se je goleno s vremenom kratilo, a time i ornamenat, koji je krasio goleno, tako da imamo danas od mnogo krasnih uzoraka samo još žalosne ostatke.

Kod pletenja su zastupane dvije tehnike: pletenje s 5 igala i pletenje »na poplet«, jednom samo pletiljkom, koja ima na koncu kukicu. To je neka vrsta dulje i deblje kvačke. Ova druga tehnika je veoma zanimiva, ali i teška. Plete se s desna na lijevo, posebnim ubodom, onda se ovdje završi i opet počne s desne. Bojadisane vune moraju se zbog uzoraka neprestance mijenjati, što je nespretno i teško, jer se mora uvijek privezivati nova nit (uzao je posebne vrste). Čudno je, što nisu ove dvije tehnike šarenog pletenja prodrle u zapadne krajeve. Šareno pletenje sa 5 igala bi

naprimjer, donijelo nešto novo, svježe i originalno, a nije ni teško... Pletenje na poplet je dakako ljepše i jače, jer je vrlo gusto a grlić se čini kao ćilim u miniaturi, jer je sastavljen u različitim bojama i različitim kombinacijama rastlinskoga i životinjskog ornamenta.

Pored svega vanjskog bogatstva i živosti, imala je pletilja na raspolaganje tek mali izbor boja. Za podlogu stavljala je crno ili smedje crveno, za svjetlije efekte bijelo ili žuto, a za slikarije — da se ovako izrazim — pak tamno i svijetlo modro, živo crveno ili zeleno. Ovo je sve pored ružičastog, koje se rijetko nadje u šarama. Drugih brojnih skala nijansa boja kulturnih naroda mi nemamo, naročito ne na seljačkim ručnim radovima. (Nigdje ne ćete naći ljubičastu boju.) Ali nad spomenutim bojama zagospodarila je neuka žena i podvrgla ih svojoj zamisli. Crno-bijelo služilo joj za plastiku ornamenata, ostale je upotrebila, prirodjenim osjećajem, za skladnost, mjeru i cjelotnost.

Naša pletilja pastirica nije nigdje čula za odnos medju toplim i hladnim bojama, za zakone harmonije, za razne slikarske efekte, pa ipak nam je dala toliko lijepoga, da se možemo da učimo od nje. Kod ovaca na paši plela je i šarala čarapu. Ako je čarapa bila za mladića, o, tada je puno izmišljala, kako bi ju splela ljepše i uplela u nju tajne »poruke ljubavi«. Pastirica-umjetnica zadahnula je ornamenat svojim snom o ljubavi i životu, zato je pun simbola i mistike.

Velika skupina uzoraka na čarapama t. j. na grlićima ili golenima predočuje nam razne vrste rastlinskih kompozicija sa više ili manje stiliziranim oblicima cvijeta, lista, klasa, cvijetnih grančica, grančica faksije, vijenaca, pače i drveća itd. Svi ovi ornamenti, razvijaju se okolo sredine kvadrata ili pravokutnika, ili idu koso iz ugla. Ove i ovakve vrste otkrivaju upliv Bizanta po svojoj vanjskoj dekorativnosti, ali su veseli, živi, naivno zamišljeni i, usprkos svojoj jednostavnosti, veoma svježi i dragi. Simpatičan nam je motiv iz cvijeta, koji je više mračan, mističan i na oko djeluje više melankolično nego veselo. Cvijet je zadavljen, zastrt i čini se, da se bori za sunce, da bi se htio osloboditi tamnih niti i teške pozadine. Uopće rastlinski je ornamenat jednostavan u svojoj kompoziciji, strogo geometričan i pravilan te djeluje više skladnošću boja, nego ornamentalnom figurom. Dakle, čisto koloritičan efekat!

Drugi tip ornamenata je više kompliciran i neobičan. Predstavlja nam na pr. sanduklije, otvorene škrinje, kutije, stan za tkanje, pafte, velike, srebrne zaponce na pasu, ploče-podkve, prozore, pojedine kućice, a takodjer i mali gradić. Kućice su postavljene amfiteatraino (kao na pr. po strmim bregovima Sarajeva) sa mnogim prozorčićima, vratima, stubama, te pružaju istinitu impresiju gradića i to veselog sunčanog gradića, jer je većina ploha u ornamentu crveno i žuto.

Treća vrsta ornamenata je svakako najzanimivija zbog figuralnih stilizacija životinja i čovjeka. Čovječje lice na čarapi! Da, uistinu, imamo ga. Tu su prije svega velike oči, široka usta, bujna kosa i brada! Ovaj se ornamenat zove »Okićena okača«, koja je još dosta vedra, ako se uporedi s nekojim drugim jednostavnijim ekzemplarima, koji imadu u licu okrutnosti i turobnosti. Ovakve glave su možda jednom predstavljale kakvo božanstvo, najviše sliče na Moloha zbog ogromnih otvorenih ustiju. »Okača-brkuša« je nekako degenerirana glava, razdijeljena na dvije plohe: oči s čelom i iskrivljeni krak, brkovi. Neka bistra seljakinja mi je kod pogleda na nju, odmah izrekla kiticu iz neke pjesmice:

»Dala bi dala i dva vola plava i četiri Mrkonje za Jovine brkove«.

U starije vrijeme žene su vrlo cijenile brkove, kao znak muževnosti. Kako znademo, je Kraljević Marko, junak nad junacima, imao brkove, »kao da ima u ustima janje od pola godine«. I u pjesmi je poznat motiv: oči, brkovi itd. To nam potvrdjuje i narodna pjesma, koja nam priča o velikoj žalosti sestre za bratom, koji je otišao u rat, da je »suzama more zamutila, a jadima zaustavila ladju« i zaklinje brata:

»Okreni se moj rodjeni brate
da ti vidim tvoje b'jelo lice,
da ti lice u rukave vezem,
tvoje oči u moja njedarca,
kud god hodim, da sve tebe žalim.«

Od četveronožaca, koji su čudno prikazani u ornamentu, te djeluju veoma impresivno, najbolji je zec u sjedećem položaju, u profilu, ovan, tj. glava sa rogovima, ovčice i mali konjici na dječjoj čarapi.

Brojno su zastupani u ornamentici leptiri i ptice pod općim imenom »krilašice«, izmedju kojih je najljepši paun. Uopće je paun i u drugim tehnikama obljubljen zbog krasnoga perja, koje je »okato«, kako kaže naša seljanka. Imamo takodjer šaru »golubić« tj. golublje glave, lastavičja krila, petlje i nekoje vrste krilašica, koje nas sjećaju svojim oštrim i uglatim konturama na zmajeve ili leteće guštere. Krilašice-leptiri su krasni, meki, svileni i dobro imitiraju šarena krila leptira.

Ornamentika čarape je dakle vrlo bogata motivima. Moja zbirka, koja je dosta skromna, sadrži preko 400 uzoraka, koji su svi lijepi. Nekoji se odlikuju živahnošću, drugi su opet tamni i gospodski, treći originalni po motivu ili skladu boja. Većina ih je pletenih u crnu ili tamnu »potku« i nose pečat melankolije, tipične za naš južni elemenat. Melankolija svuda: u pjesmi, muzici, stihu, u izrazu očiju, itd.

Rukavice su takodjer veoma lijepe; imamo ih dvije vrsti: obične za svakodnevnu uporabu i svatovske. Svatovska rukavica je mnogo raskošnije opremljena nego čarapa. Sva je nadahnuta pravim svatovskim veseljem, i obiljem, sva trepti od živahnosti. Ornamenat je pleten sa 5 igala u dvije boje: tamno modro i crveno, i predstavlja cvatuće grančice. Glavne konture izvezu se bijelim ili žutim lančićem, ili pak se našiju bijeli biseri, ostala prazna mjesta izvezu se živom crvenom, modrom ili zelenom vunom. Ima zatim ovdje još puno malenih šarenih resica, križića, lančića, malih bisera, sve ukrašeno zlatnim pločicama (Flitter), ali sve je u skladu, na mjestu i razveseljuje naše oko. Rukavica ima samo palac, rukav za ostala četiri prsta i vezicu, na koju se rukavice objese, kada ih se ne rabi. Seljaci ih nose samo kod velike zime. Rukavica je po pravilu velika, »na šaku Kraljevića Marka«.

Sabiranjem grlića bi bili morali početi već prije rata, jer bi se tako bilo barem nešto spasilo i otelo zaboravu. Rat je puno toga uništio. Zapaljena su sela ili čitavi krajevi tamo do Drine, i tako je propalo i puno starih lijepih čarapa. Moda, koja prodire velikom brzinom i u sela, zadala je osobito čarapi smrtan udarac. Opanci se manje nose, u cipelama se i onako čarapa ne vidi, i tako se ljepota narodne nošnje gubi iz dana u dan. Nošnjom izumiru takodjer i svi oni ljudi, koji su je znali tako lijepo i junački nositi, i one žene, koje su sve same radile, šile i krasile pojedine dijelove nošnje.

Motivi čarapa se nalaze i u vezu: košuljama, ručnicima, rupčićima itd.; prenašali su se iz različitih tehnika i vezenja (seljačkoga, haremskoga-muslimanskoga). Ovo nam najbolje potvrdjuje skoro ista terminologija, još više pak ova narodna pjesma:

»Lepa Mara jagluk prala,
gde oprala tu zaspala.
Privuče se mlado momče,
pa ukrade Mari jagluk.
Mara plače za jaglukom:
Jao meni moj jagluče,
ja ne žalim lakat beza,
no ja žalim sitna veza.
Skoro sam ga prepočela,
s oštra noža Cerovici,
sa čibuka Malovića,
s bjele kule Karadžića,
sa fermana Bojovića,
s petrailja popa Mića.

Milica Mironova

Zapisci zaljubljenika

KAKO SAM TE VOLIO

I.

Budim se u praskozorje.
Obukavši se potrčim niza stepenice. U planinu!
Udara moje srce kao kad sam prvi puta pomislio da Ti kažem: volim Te.
Jurim, dok me ne nestane pod svodovima šume.
Strminom se penjem na proplanak.
Pod stopalima pucketaju suhe grančice, koje lomim u prolazu, a zelenilo granja ljulja se od mog doticanja.
Preda mnom prolijeću ptice.
Ne znam, ima li što slađe od mirisa borovine?
Ima li išta ljepše od jutarnjega prolaženja šumom, kad udišem miris rosnog bilja planinskog.
Šta je ljepše od misli na onu, koju moje srce voli, voli?
Zastajkujem slušajući ptičje molitve.
Slutim već: iza planine diže se sunce u golemom luku.
O, kako da Ti zahvalim, Gospodine, za svježi planinski zrak, kako za rosno lišće, kako za ptičji pijev?
Jurim na proplanak: pluća mi se šire kao krošnje pod suncem.
Evo me!
S proplanka vidim ispod sebe planinu, i selo, i žitna polja, žuta žitna polja.
Poskočim kao jelen od radosti, poskočim kao šumski jelen od radosti beskrajne.
Planine su plavičaste, nebo na istoku rujno kao mak.
Pjevam s pticama, u tišini.
Kad, gle! sunčeva golema ploča zali me mlazom svjetlosti.
I ja sam sav u suncu.
Srce moje kuca u grlu:
Sve što imam, sve što imam, od sunca je.
Sve što imam, od sunca je i od Tebe, golubice.
Planina ori. Ja pjevam iza glasa. Silazim niz obronak.
Planina ječi, planina odjekuje:

Ne donosi li glas moj planina k Tebi?
Orosile se noge moje, sunce me miluje.
Grlo pjeva visoke pjesme radosti:
Ej, tugo, planino!
Golubice, koja gučeš pjesmu moje ljubavi!

II.

Kod kuće mi veli moja mati: — Otac te čeka. Da idete po drva.
On uvijek šuti, moj otac. Mik.
Zapregnuvši konje, idemo.
Oboreno stablo silno zatutnji o zemlju, planina muklo zatutnji.
Vrativši se iz šume berem jabuke.
Nakosim djeteline.
Pogledam zatim na nebo: sunce se nagnulo nad planinu.
Ja se počešljam. Evo me, snažno, koracajući, idem k Tebi.
Možda me već dugo čekaš i pitat ćeš me:
— Gdje si mi? — Zašto Te nema? Toliko Te čekam.
Rukama ću pomilovat kose Tvoje.
Tvoje su kose mirisne, a oči su Ti divlje kao šuma.
Evo me! Evo me!
Ej, tugo, planino,
Golubice, koja gučeš pjesmu moje ljubavi...

III.

U ranu jesen u vinogradu nastavaš.
Vinograd Tvoj leži na podnožju planine, okrenut k suncu.
Šuma je od njeg stotinu koračaja daleko.
Kako sam ono dolazio k Tebi, u predvečerje?
Kao da gledam svilene večeri u vinogradu!
Izišavši iz šume na čistac stanem.
Gledam dolinu i siva polja u daljini.
Vidim Tvoju kuću. Zar me ne zove?
I dim iz Tvoje kuće zove me domahujući plavom zastavom!
Sletim u šljivik. Šuljam se iza kuće.
Gle! Ti vezeš pod jabukom.
Skriven iza lisnate loze, motrim kako svaki čas podižeš glavu pogledavajući na onu stranu, s koje bih ja imao doći.
Ali mene nema. Mene nema.
Tada odložiš vez i nepomično gledaš u nebo.
Na prstima, tiho dolazim ja iza Tebe i dlanovima Ti pokrijem oči.
Pod srčikom dugo stojimo držeći se za ruke, na mjesečini, dok Tvoja majka nagnuvši se na prozor ne kaže: — Kasno je već, Zdenka, kasno je.
Koje su večeri ljepše od onih, kad bih se od Tebe vraćao u Borovlje?
Mjesec obasjava put moj.
Lagano koracam kroza šumu, u najdubljoj tišini.
Najedamput! lom suhih grančica: vjeverica skače po stablima.
Ne znam, ima li šta slađe od mirisa borovine?
Ima li išta ljepše od večernjeg prolaženja šumom, kad udišem miris skrivenih šumskih cvijetova?
Šta je ljepše od misli na onu, koju moje srce voli?

Čuj nevidljiva krila šume oko mene.
Nije li to tuga, što pada na moje vjede?
O, srce moje!
Tugo, planino!
Golubice, koja gučeš pjesmu moje ljubavi!

Dragutin Tadijanović.

Seljačka žena u Bosni

(Iz jednog predavanja Vide Čubrilović)

Da bi dobili što jasniju sliku o seoskoj ženi i njezinom životu, iznijeću kratke opise prilika u kojima ona živi. U biv. Bosni i Hercegovini imamo dva tipa sela: I. napredna i II. primitivna sela. O naprednim selima možemo govoriti u Posavini i jednom dijelu biv. Hercegovine, dok su sva ostala sela većinom primitivna. U naprednim selima, koja su se razvila u ravnicama, seljak radi zemlju intenzivno poljoprivrednim mašinama, drži najbolju vrstu stoke, ima dobre pojate, hambare. Uopće svoje gospodarstvo vodi racionalno i materijalno stoji dobro. Bogati seljaci bave se trgovinom žita i stoke. Kuće grade od bolje građe i udobnijem rasporedu. Domaći nameštaj kao u gradu samo skroman i običan. Kuće se ne drže najčistije naročito ljeti. Hrane se prilično, ali ipak jednoliko, a osobito zimi. Muškaraca ima dosta pismenih, dok žena mnogo manje. Ova sela imaju kulturnijih potreba, naročito ako su u blizini grada. Nošnja je narodna izmjenjena. Žene stoje pod uticajem grada, primile su šminku, svilu, čipke, pantljike, širite i t. d. i to sve osobite boje, a materijal najlošiji pa ipak skupo plaćen. Nošnji narodnoj je pokvaren kroj i izrada Uticaj mode osjeća se dosta među omladinom muškom i ženskom. Starije žene znaju tkati platna, ćilime, ponjave, dok mlađe izbjegavaju tkanje. Kućna industrija u ovim selima je manje razvijena. Ljeti žene rade poljske poslove s muškarcima usporedo. Pored toga rade u vrtu, oko stoke, živine, bijelog smoka i obavljaju same svakodnevne kućne poslove. Žena ima svu brigu oko djece. U selu što je god kuća imućnija život domaćice je teži. Još nisam nigdje naišla da za kućni posao drže pomagačicu. Obično imaju slugu, za čuvanje stoke i za poljske radove. Kuće nemaju kupatila, čeljad se kupa vrlo rijetko, a u rijeci ljeti kad je praznik. Ženska čeljad vrlo malo se kupa u rijeci jer se smatra za sramotu. Još se najviše pazi na čistoću male djece, do devet mjeseci kupaju ih svaki dan, a poslije rjeđe.

Primitivna sela su većinom u gorovitoj biv. Bosni, po brdima, a gdje je glavno zanimanje stočarstvo, a i rad u šumi. U valovitim nižim brdima i pored stočarstva dosta su razvijene i ostale grane poljoprivrede. Na najnižem stupnju razvoja stoji stara brvnara sa dva odjeljenja, sa malim prozorima od 20—30 centimetara, obično od jeseni do proljeća zalijepljena zbog studeni. Te male drvene kuće vide se po brdima širom bosanskih sela. Kao lastina gnijezda razbacane svojim spoljnim izgledom izazivaju čuđenje kod stranaca, a ujedno su vjerna slika kulturnog i imovnog stanja sela. Prvi dio zove se kuća (kuhinja) gdje je u sredi ognjište, a kod nekih uza zid od sobe. Više ognjišta verige, kotao na ognjištu prijeklad, pored ognjišta sač, sadžak, peka. Nedaleko od ognjišta u kraju kuće ima krevet načinjen primitivno od dasaka, pod koje su podmetnute dvije grede. Na krevetu se spava ljeti, a služi za goste kad u kući nema sobe. U kuhinji je drveni dolap, služi za posude, solanica, naćve, sanduk za brašno, sita, kašike, preko zime kaca s kupusom i varićak sa pasuljem. Nekoliko malih tronožaca, a za domaćina ograđen veliki. Sinija (niski okrugli sto) obično visi spolja pred strehom. Kuću osvjetljuju vatrom sa ognjišta, a ako dođe gost, zapale luč. Drugo odjeljenje soba: U ćošku sobe nalazi se slama prekrita ponjavom, na kojoj spavaju. Jastuke prave od platna a pune ih sijenom, a bogati vunom. U većim sobama može se vidjeti krevet, gdje spava domaćin ili sitna djeca, a ostala čeljad spavaju po podu. U krajevima bogatim šumom soba je popođena, a inače nabijena zemljom. Jedini ukras u sobi na zidu je ikona a za ikonom bosiok. Kod pravoslavnih, katolika i muslimana često se viđaju i gusle. U bogatijim kućama može se vidjeti po neka slika iz historije i Kraljeva slika. U sobi imaju zemljenu peć sa lončićima. Vatru lože po nekoliko mjeseci neprestano, jer se strašno boje zime. U novijim kućama grade peć kao štednjak te zimi u sobi kuhaju. Zimi oko peći nalazi se obućarnica za sušenje obuće. Nekoliko stolića tronožaca, a negdje nisko sto sa stolicama. Sobe osvjetljavaju lampom petroleumskom, a u nekim krajevima upotrebljuju lampe bez cilindara, zvane lule, koje strašno smrde. U nekim sobama mogu se vidjeti u zidu rafe, gdje ostavljaju kavenjake i druge sitne stvari. Redovno ispod greda imaju prikovan rog gdje vise haljine. Kod pravoslavnih se soba riba samo o velikim praznicima, kreči se najviše dva puta u godini, dok kod katolika i muslimana čistoća je mnogo veća. Kod muslimana soba je obično zastrta ponjavom i asurom, a u sobu se ide bosih nogu. Kuću (kuhinju) gdje je ognjište ne kreče nikada niti ribaju drveninu. Ne poznaju ribaće kefe.

Brvna iznutra u kuhinji stružu svake dve godine što čine preko zime djevojke u mobi. Djevojke, momci i mlađi bračni parovi preko ljeta spavaju u uđerama, zgradama, vajatima, pojatama i baškalucima, a zimi svi u sobi.

Pored kuća podignute su naročite zgradice od drveta mljekari za bijeli smok, gdje se ljeti vari mlijeko. U sredini ognjište sa kotlom, a okolo police sa karlicama, čabrićima, kacama, stanom i rukatkama za muža. Kod nekih je primjerna čistoća, a negdje sam viđala bijeloga smoka pune kace u vrijednosti do 1000—2000 dinara sve utrunjeno, nečisto, nepokriveno, gotovo uskislo od vatre i vrućine. Na primjedbe zašto tako pogrješno rade, odgovorila je stopanica, da je takav kod njih običaj. — Jedna mi je domaćica primjetila, kad bi smok bio dobar, čeljad bi ga pojela za mjesec dana, a ovako neće da jedu, te traje cijelu zimu. Udžera je naročita zgrada za odjeću, i tu spavaju obično djevojke. Ukrašena je bosiokom i metvicom, najmilijim seoskim cvijećem, dunjama i jabukama. Tu se nalaze i sanduci sa ruhom. U čistom rublju drže bosiok i dunju, da im miriše, kad ga obuku. Zgradu iznutra ne peru nikada. U najnaprednijim selima postoji krevetsko rublje, ali se ne pere često. Stolno rublje u primitivnom selu ne postoji. Kad imaju gostiju, u nekim selima prostru preko sofri ručnik, a negdje novu neoblačenu košulju. U novije doba grade ove brvnare sa 4—5 odjeljenja sa svima nuzgrednim prostorijama velikih prozora sa dva krila. Čistoća u ovim novim kućama nije najveća. Namještaja ni ove velike brvnare nemaju. U Hercegovini grade kuće od kamena sa dva ili više odjeljenja. Negdje su im sobe namještene a negdje isto kao po biv. Bosni potpuno prazne. Većinom spavaju u

krevetima imaju posteljinu, ali bez rublja. Čistoća gotovo nikakva. Nailazila sam na kuće da nisu okrečene nikada a stare po 40 god. Rad žene u brdskom primitivnom selu je težak. Ona mora pored poljskog rada da radi sav kućni posao i da sama izrađuje sve, što je potrebno za nošnju žensku i mušku. Ona tka platno, sukno za odjeću mušku i žensku, ponjave i strukе ćilima, tkanice, pregače, torbe i t. d. Ona plete šarene priglavke i čarape i tka sukno ne samo za svoju kuću već i za prodaju. Ona šije nošnju kako mušku tako i žensku osim džemadana, koje izrađuju po kućama terzije. Naš najljepši narodni vez rade žene u planinskim krajevima naročito u Krajini. Najmilija im je boja zatvoreno plava, crna, i katolikinje najvole zatvoreno crvenu. Uticaj mode u planinskim selima mnogo je manji. Nošnja je sačuvana potpuno. Muslimanke sa sela imaju gotovo istu narodnu nošnju kao i one u gradovima, a dimije, ječermu i tanke košulje. Sve se kriju a i one koje rade u polju izim seljanke muslimanke u biv. Hercegovini; ona se gotovo ne krije, a nošnju imaju sličnu sa katolkinjama i pravoslavnim sa malim izmjenama. I muslimanske seljanke dosta tkaju i vezu; naročito je poznat njihov vez haremski, bosanski i brojem. Sve znaju vez na razboju. Kućna industrija kod muslimanki je dosta razvijena. Vezu na stanu i katolikinje obično izrađuju peškire, jastuke, ukrasne muške i ženske košulje. Katolikinje isto kao i pravoslavne izrađuju sve što je potrebno za odjeću i rublje.

Ženske na selu svršavaju svoje ženske radnje preko zime i to što im treba za cijelu godinu, jer preko ljeta zauzete su poljskim poslom. U krajevima, gdje je kućna industrija razvijena, seoska žena, koja radi primitivno na primitivnim spravama, mora sve da izdrži svojom snagom i da naknadi primitivnost sprava. Posao je nerentabilan, jer zahtjeva mnogo truda i vremena. U brdskim krajevima bez obzira na bogatstvo svi rade i žive jednako, i svi slične želje imaju. Tamo ne postoje socijalne razlike. Seoskih porodica ima inokosnih, a ima složenih zadružnih. Inokosna je, gdje živi samo jedna porodica i tu žena ima mnogo teži život, jer ona sama mora svuda stići, dok je rad u zadružnoj porodici podijeljen. U zadružnoj porodici najstarija žena je stopanica, ona preko ljeta gotovi hranu i čuva djecu, dok sve ostale rade u polju. Ona je gospodar u kući i sve žene moraju njezinu zapovijed slušati. Gdje ima više žena u zadruzi ostali kućni posao dijele žene među sobom na nedjelje, i zovu se reduše. Podjelom rada gotovo je nastala specijalizacija u radu među seljankama, tako, da se među seoskim ženama nalazi veliki broj, koje ne znaju ni hljeba zamijesiti, a kamo li što drugo zgotoviti. Prije udaje kod kuće je bila čobanica, a poslije udaje opet poljska radenica i nije imala prilike da nauči kuhanje. Hrana u primitivnim selima strašno je jednolika. Od kuhanog mesa obično se prosipa čorba. U većini sela jela se gotovo neukusno bez zaprške. Čuvena su i jedino dobro zgotovljena narodna jela kajgana, cicvara i kolačići, što gotove većinom za goste. Hljeb u zabačenim krajevima je rijetko dobro ispečen, a u naprednim selima mijese hljeb vanredno lijepo. Djecu do godinu dana u glavnom hrani mati, a poslije dojenja ishranjuje se mlijekom. Negdje djetetu daju hranu kao i odraslim, što je i uzrok da mnoga djeca umiru, čim se počnu prehranjivati, a naročito ljeti. Svakodnevna hrana je neukusna, jednolika i siromašna. Običnim danom jedu sve suhoparno, dok u praznične dane i kad su gosti i suviše masno. Seoska žena neracionalno troši za kuću ostavljen mrs kao i ostale životne namirnice. Živad i jaja u krajevima bliže gradovima prodaju, isto tako mlijeko i bijeli smok, a sebi ostave samo najpreče za život. Novac primljeni za prodane produkte pripada ženi za ličnu potrebu. Koliko god teško dolazi seljak do novca, lako ga troši. Muškarci ga troše na piće i duhan, a žene za ukrase ženskih odijela. Ženama je prepušteno raspoređivanje mrsom, živadi, hranom za kuću. Tu je žena apsolutni gospodar. Domaćin prepušta ženi i brigu kupovanja odjeće za žensku čeljad. U krajevima, gdje je varoška nošnja, muškarci kupuju odijelo i obuću za djecu i mušku čeljad. Ženi je prepuštena briga oko odgoja djece, ona odlučuje, hoće li djecu dati u školu. Žene su te, koje donose rješenja o svima nabavkama za kuću. Sve ono, što ona traži i reče, da treba, to se nabavlja. Žene su u selu veliki faktori i preko žene se može misliti na kulturno podizanje sela. Nailazila sam na kuće bogate, gdje je domaćin bio u Americi ili za vrijeme rata u dobrovoljcima, prošao mnogo svijeta, mnogo vidio i naučio, pismen, ali u njegovoj kući ništa nepromjenjeno. Čak su neki opet legli u slamu u mjesto u krevet sa urednom posteljinom. Na primjedbe odgovorili su mi: da bez žene ne može biti nikakve promjene u seoskim kućama, da ona neće novotarije i time je sve svršeno. Selo je strašno konzervativno i živi po starim običajima punim predrasuda. U zabačenim krajevima hiljade ljudskih života su žrtva njihovog neznanja i sujevjerja. Praznovjerice upropastiše selo, naročito su razvijene u pravoslavnim i muslimanskim krajevima. Narod vjeruje, kad žena rodi, treba sjekirom presjeći pupak, svezati joj noge i o gredu konopcem vezane podići, da tako visi po nekoliko sati, jer onda neće krvariti, a roditi će mušku djecu. U slučaju bolesti slabo će tko liječnika zvati, svi idu vračarama. Za to, kad se pojave zarazne bolesti, mnoga djeca nastradaju. Nailazila sam u kuće, gdje su u mjesec dana po 3—4 djeteta zakopana od zaraznih bolesti. U takvoj kući prozori su zalijepljeni, kuća nije ni pročišćena iza sprovoda, a o dezinfekciji kuće nema ni govora, jer oni za to i ne znaju.

Misli o uzgoju

Životna snaga jednoga naroda zavisi, kao što Elen Kej vrlo umjesno kaže, velikim dijelom od sposobnosti i volje njegovih žena da radjaju i odgajaju djecu, koja su za život sposobna.

Ogromno preimućstvo matere je u tome, što ona sa svojim djetetom na grudima, ima u sebi sjedinjenu sreću sa dužnošću, koju čovječanstvo u njenoj ukupnosti može na drugim poljima tek poslije beskrajnih muka da postigne.

Roditelji mogu samo onda nešto vrijediti za svoje dijete, ako osjećaju strahopoštovanje spram čuda, koje se u njihovoj blizini dogadja.

Roditelji bi mogli sebi i svojoj djeci uštediti vanredno mnogo patnje, kad bi od početka razumjeli, da djeca jedino kao nove ličnosti sa novim ciljevima postaju od vrijednosti; sa pravom da štite svoj rođeni opstanak; sa dužnošću da traže nove puteve, a pri tome da budu od roditelja isto tako poštovani, kao što opet i ovi sa njihove strane imaju prava da ih djeca poštuju.

Moramo uvijek pomišljati, da naša djeca ne pripadaju nama, već sebi samima. A još ćemo mnogo pažljivije biti ako u njihovom odgoju

slijedimo njih a ne sebe, razumije se ne njihovu ćud, kao što ne ni našu, već uputstva, koja nam njihovo cjelokupno biće pokazuje. U indijskim basnama spominje se kako jedan otac, saslušavši neku neobičnu, ali duboko smišljenu želju svoga djeteta, dolazi u nedoumicu: da nije moje dijete jedno od božanstva, koje se je, iz budi kakvoga razloga, rodilo kao čovjek, i to slučajno baš u mojoj kući? Ovakvo osjećanje trebalo bi da nas ispunjava, kad pomislimo na našu djecu.

Ima vedrih i tamnih boja: Prve više odgovaraju dječjem ukusu. One im i stoje bolje i ne uvidjamo zašto se ne bi pazilo na ovu prirodnu uputu. Ali od onog trenutka, kad neku materiju samo zato pretpostavite, što je ona bogatija, predali ste već njihova srca raskošu i prisvojenim predrasudama, jer se taj ukus sigurno nije stvorio u njima samima. U istini ne treba potcjenjivati uticaj, koji izbor odijela i razlozi tog izbora imaju na odgoj. Ne samo što slijepe matere obećavaju djeci svakojake stvari kićenja kao nagradu, već se čak čuje kako nerazumni odgojitelji prijete svojim pitomcima sa grubom i prostom odjećom kao sa nekom kaznom: »Ako ne budeš bolje učio, ako bolje ne čuvaš svoje odijelo, obući ćemo te kao ono malo seljače.« A to je isto toliko kao kad bi se kazalo: »Znaj, da čovjek vrijedi samo prema svom odijelu i da tvoja vrijednost zavisi od tvojih haljina.« Pa zar se valja čuditi, ako tako mudra pouka nađe u mladeži blagodarna zemljišta, ako u njihovim očima samo kićenje ima vrijednosti, te ocjenjuju zasluge samo po spoljašnosti?

Roditelji i djeca imaju ispočetka jednu putanju života. Jer djeca, dok ne odrastu, samo su jedan dio roditelja. Ali će doći vrijeme, kad moraju postati samostalna i onda im se pravac života razmimoilazi. Teško djetetu, koje tada ne ide svojim vlastitim putem. Teško roditeljima, koji ne uvažavaju samostalnost života svoje djece pa se ne mogu od njih da rastave, kad tome dođe vrijeme.

Da razvijanje naslijeđenih sklonosti u djeteta, njihova sreća — kasnija sadržina života, većinom zavisi od njihovog odgoja u srećnom domu, od roditelja, koji u simpatičnom sporazumu zajednički rade, nije nužno ni dokazivati. Svaki zna, da djeca iz takvih porodica zadobiju i vjeru u sigurnost u životu, odvažnost i čilost, koje nikakve kasnije patnje ne mogu sasvim da umrtve. Sunčana toplota, koju su nakupili ne da im ni na najvećoj ciči zimnjega doba da se smrznu. A tko počne sa zimskim vremenom, smrzne se često i na najjačem ljetnjem suncu.

Borba

Vrata se ateliera naglo otvoriše.

Francois Mauran, slikar, nije ni digao glave od svog posla. Već pet sati radio bez prekida. Pa ipak je sad, kad je njegova žena progovorila, pogledao gore.

Sa razbašurenom kosom, zamućenim pogledom i iskrivljenim crtama lica stajala je ona pred njim. U njenom preplašenom glasu podrhtavao je užas.

— Oh, kako možeš sad raditi, kad nam je sinčić tako bolestan?! Hodi, ostavi sve . . . Neprestano te zove. Strašno je blijed i glas mu se sasvim promijenio.

Mauran zamoči kist u boju.

— Odmah . . . smjesta, Julija draga! Kaži mu da ću odmah doći. Podajte mu jopca, koga sam mu danas kupio. Igraj se s njime malo i obećaj mu nešto. Julijo moja, sad radim najljepšu svoju sliku. Pogledaj ovog svirača sa božanskim izrazom lica, a kosom crnom kao noć na svijetloj pozadini. U očima mu gori plamen blaženstva od onog drugog svijeta. Oko njega nema ničega, nego samo zvuci muzike. Julijo! . . . oh, Julijo, znaš li što hoću sad da naslikam na platnu . . . Zvukove muzike, koje još nikada niko nije stavio u oblik. Znaš li što to znači. Meni krila do nebeskog svoda, a tebi i mom malom sinčiću, sve blago na zemlji. Molim . . . preklinjem te! — nemojte me sad uznemirivati. Ja sad nisam zemaljski čovjek. Ja sam . . . ja sam . . . Dozvolite da završim svoje najmoćnije djelo!

Plačno dječje jecanje čulo se iz jedne udaljene sobe i žena brzo ode

Mauran je radio dalje, sa grozničavim uzbudjenjem ,u očima mu je bio odbljesak nebeskog blaženstva.

Ali poslije nekoliko minuta vrata se opet otvoriše:

— Preklinjem te, Francois, naše dijete umire. Sasvim je već ukočeno, ne govori, ne plače, mala ustanca su mu nepomična. Hodi . . . dodji, ako znaš što je Bog!

— Evo . . . odmah . . . idem već. Idi ti samo naprijed. Ne ostavljaj dijete samo.

Kad su se vrata za njom zatvorila, on još jednom zamoči veliki svoj kist u boje i skoro polegnuvši po stolici, radio je dalje. Sad zbilja kao da nije bio zemaljsko biće, kako je sa usijanim mozgom, zanesen i opijen snom slave, u ekstazi, slikao zvukove muzike.

Strahoviti vrisak i kukanje probudiše ga u zbilju.

Kad je stigao tamo, medju bijele zidove, medju igračke, u sobu svoga malog sina, istrči žena pred njega, čupajući kosu, gušeći se od plača.

— Sad je već kasno! Zakasnio si . . . Bernard, naš jedini Bernard je umro!

Sa široko otvorenim očima, ukočen, stajao je otac pred malom koljevkom, kao da ne može da shvati što se to dogodilo. Žena je pala na velikim čipkama izvezeni jastuk i grcajući u suzama obasipala poljupcima za uvijek ohladnjelo tijelo svoga jedinca.

To je bio prizor od koga srce puca i koža se ježi: mrtvo dijete, očajna majka koja je kukala i otac koji je suhim razrogačenim očima gledao u sve to ne osjećajući bola, i gotovo ne shvaćajući ništa, kao da taj mali mrtvac nije bio njegovo dijete. U istini, on sad još uvijek nije bio zemaljski čovjek i otac, već samo slikar umjetnik, koji stvara, koji je samo na to mislio, kako će taj prizor, koji se sad odigravao pred njim naslikati na platno.

U rukama je još osjećao kist, koji je maloprije ostavio. Još je potitravala i živjela u njemu želja da stvara, iz sebe čovječja bića koja osjećaju, koja se, tako reći, kreću i žive na platnu.

Istrčao je naglo kroz sve sobe ravno u svoj atelier i zgrabivši još vlažnu kičicu počeo grozničavo da radi.

Pred njegovim duhovnim očima još je lebdio onaj grozni prizor: majka koja je čupala kosu i vriskala, budeći poljupcima u život mrtvo čedo.

Zamočio je kist u boje i počeo da radi, i radio je mnogo, mnogo sati, bez prestanka i odmora.

Mala bijela koljevka već je bila gotova, žena je sa raspuštenom kosom i očajna lica klečala pred njom. Na bijelim jastucima ležala je blijeda, kovrčava glavica mrtvog andjela.

Slikar je utučeno gledao u sliku. Lice mu se grčilo od bola. Iz ruke mu ispade kist.

Slika je bila gotova. Umjetnika je nestalo kad je djelo bilo gotovo.

Sad je otac gledao na platnu malu koljevku, sa mrtvim djetetom i oči mu se polako napuniše suzama. Iz dječje sobe čuo se kroz niz soba jauk i jecanje majčino. Ali Mauran se nije micao od slike. Srce mu je sad razdirao strahovit neizdržljiv bijes. Koljena mu odjednom popustiše i on se sruši pred slikom, zarivši obje ruke u kosu. Očajno i bolno je dozivao:

— Sine moj!... sine jedini!...

Odjednom ga obuze užas; sjetio se kako ga je žena zvala i preklinjala da dodje do maloga, koji ga je zvao.

I on nije otišao k njemu. Nije se odazvao posljednjoj molbi svog malog sina, nevinog andjelčeta, koji mu je bio sve i koji se borio s dušom. Slikao je i dalje dok mu je sin grcao u ropcu i želio da vidi svog tatu.

Njegov pogled pade sad na sliku koju je maloprije u bezumnoj ekstazi naslikao. Gledao je veliko djelo s kojim je htio da osvoji svijet, da može sinu i ženi pružiti sve što im srce zaželi... A sad, da li to ima smisla. Za koga da radi? Kome da to ostavi?

On gotovo mahnito skoči, dohvati sliku i svu je na komadiće rastrga. Zatim je smrtno umoran i satrven pao na pod medju te krpe od slike, pa bolno, očajno zajecao:

— Nemam više sina... Nema više sunca ni sreće za mene...

Barry Pain

Žena u našoj narodnoj poeziji

Van uticaja umjetničke i pisane književnosti njegovala se, stvarala i cvjetala, a usmenim putem i očuvala jedna silna, izrazita, duboko misaona, vrlo karakteristična i nevjerojatno lijepa narodna književnost. Ona se usmenim putem prenosila s generacije na generaciju, s koljena na koljeno, sa ličnosti na ličnost. Do prije jednog stoljeća, do pojave Vuka Karadžića, ona nije zavirila ni u čije kabinetske odaje, na svojim plećima nije osjetila tegobu filološke polemike, niti je poznavala arhivsku prašinu. Njen izvor je anoniman, snaga joj je u živoj riječi, a kraj je nedogledan. U duge zimske noći — kad veselo puckara njegov žar, a nestane bijele snježne pahuljice same pričaju divne daleke bajke, još daljih vremena, nevjerojatnih dogadaja i nevjerojatnih ličnosti — duboko u noć, sa jezivom napregnutošću i golicavom radoznalošću, gledajući u usta kakvom stoljetnom starcu ili sjedom guslaru, gutali su riječi okupljeni ljudi, i žene, i djeca; slušajući odavno zaboravljene dogadaje i junaštvo prastarih naših junaka. U pjesmi su učili poznavati čojstvo i viteštvo, milosrde i ljubav, požrtvovanje i samoodricanje;' pjesmom su se izoštravali umovi, tesali karakteri, oblagorodavale duše i raznježavala srca.

Pjevajući te krasne narodne pjesme, kao uspavanku, u kojima se veličaju i Miloš, i Marko i Jugovići, i Karađorđevići, majka je svojoj djeci usadila sva plemenita osjećanja, pružajući priliku, da se uče čestitosti i osjetljivosti.

Zaljubljena zaručnica kroz pjesmu misli na svog izabranika:

»Vetar duše akatmerom niše,
A moj dragi akmer dušom diše«.

Presretni mladoženja s pjesmom u ustima polazi dvoru djevojačkom:

»Konji su vi osedlani, te vas čekaju,
A junaci oružani, te vas gledaju«.

U pjesmi je iskazan najveći bol sestre za bratom:

»Ali oči ne mogu izrasti,
Niti srce za bratom rođenim«.

Iz ovog odlomka će se najbolje vidjeti koliko naš narod ima nježnosti i prema životinjama, kao i smisla za pjesmu:

»Rano pođoh na pazar,
Kupih vola za dinar
Oj ti vole, kućo moja!
A ti kravo, muzo moja!
A ti konju, trko moja!
A ti vepre, rano moja!
A ti ovco, strigo moja!
A ti gusko, ševeljajko!
A ti patko, šigo-migo!
A ti p'jetle, rano dođi,
Ter mi hoj, ter mi poj;
A ti koke, kokorajko!
A ti pile, pileto!

Ali, izgleda mi, da je u našoj narodnoj peoziji najveći i najljepši tribut plaćen ženi. Sve najljepše osobine, koje izvanredno odlikuju i krase djevojku i ženu, umio je narodni pjevač da pronađe, i da nam, na još vještiji način, iznese. Tako da jedan stranac čitajući naše narodne pjesme može da ima preciznu i jasnu sliku, kao i tačan sud, o našoj ženi. Mi ćemo najprije iznijeti nekoliko primjera, u kojima se iznose vrline, a poslije ćemo malo progovoriti i o manama našim.

Ne pruža li nam vanredan primjer morala i karaktera Jevrosima, žena kralja Vukašina a majka Kraljevića Marka, u pjesmi Uroš i Mrnjačevi. — Ovo je prvi put da narodni pjevač stavlja Marka na pozornicu javnoga rada. Ona sinu veli:

»Nemoj, sine, govoriti krivo,
Ni po babu ni po stričevima,
Već po pravdi Boga istinoga,
Bolje ti je izgubiti glavu
Nego svoju ogrešiti dušu«.

Izgleda, da je cijela pjesma ispjevana više zbog moralne strane.

A Jugovića majka ostaje nam za uvijek klasičan primjer. O, jadna majko, širokog srca, velika m u č e n i c e! Za ljubav svoje djece šta činiš ti? Vlastitog bola se odričeš, ti se praviš da ga i nemaš, a tvoje jadno srce, kida se, grči u bolu, bijesni od žalosti i puca od jada i tuge! Ti si otkinutu ruku svoga sina metnula u krilo i miluješ je:

»Moja ruko, zelena jabuko,
Gde si rasla, gde si ustrgnuta,
Ta rasla si na kriocu mome,
Ustrgnuta na Kosovu ravnom.
I tu majka odoljet ne može,
Prepuče joj srce od žalosti
Za svojijeh devet Jugovića
I desetim starim Jug-Bogdanom«.

Zar kroz ovu jadnu ženu nije propištalo svako srce, svako srce majke? Zar u ovoj pjesmi nije oličena veličina materinske ljubavi, a istovremeno i osjećanje dužnosti? Ovom se pjesmom ujedno kazuje divna, a užasna kosovska epopeja.

Naša narodna balada Hasanaginica, dala je zgodan materijal za nekoliko drama. Hasanaginica od stida ne obilazi svoga bolesnog muža u šatoru, a kad je on, razdiran ljubomorom, tjera iz doma i roda, ona se teško rastavlja od petero djece, pa odlazi sa bratom kući njegovoj. Tu je preprosi Imotski Kadija; kada su svatovi prolazili pored dvora Hasanagina, ona odlazi da obiđe djecu i od žalosti umire:

»A s malahnim u bešici sinom
Odvojit se nikako ne mogla«.

Uopće cjelokupna naša narodna poezija opisuje žene i djevojke kao velike, hrabre, velikodušne, plemenite, milostive, karakterne, moralne, čestite i častoljubive.

Moramo se sjetiti i Kosovske djevojke, djevojke, koja svoj đerdev zamjenjuje kondirom rujnoga vina i hljeba bijeloga; ostavlja ostarjelu majku i bezbrižne časove:

»Te se šeće po razboju mlada
I prevrće u krvi junake«.

Jedinstveni primjer velikodušnosti i plemenitosti imamo u narodnoj pjesmi: Jetrvica adamsko koljeno, gdje strina mnogo bolje pazi jetrvino dijete nego svoje — i ako joj je jetrva na smrti poručila:

»O, Koviljka, mila sestro moja,
Kad Marinku bela hleba dadeš
Podaj, sejo, i mojemu Mirku,
Njemu podaj od hleba korice,
Nek se znade da je sirotica,
Da moj Mirko svoje majke nema«.

U poznatoj narodnoj pjesmi: Smrt vojvode Prijezde iznosi se u prekrasnoj slici srpska junačka Jelica, žena Prijezdina. I u ovoj pjesmi, kao i u ostalim, osjećanje morala, karakternosti i čestitosti jače je od ljubavi prema životu. I kad je Prijezda pita, da li voli sa njim da pogine ili da bude Turčinu vjerna ljuba, roneći suze odgovara mu:

»Volim s tobom časno poginuti,
Neg' ljubiti na sramotu Turke.
Neću svoju veru izgubiti
I časnoga krsta poginuti«.

Pjesma Dioba Jakšića u glavnom opjeva dva predmeta: jedan iznosi ljubav braće, a drugi njihovu svađu i diobu. Ali se ovom pjesmom istovremeno iznosi pretjerana osjetljivost, nježnost i velikodušnost Anđelije Dimitrove ljube, koja je umjela osjetiti ljubav braće, i ako zavađene, i

na jedan način, koji je samo ženi svojstven, uspjeva da izmiri zavađenu braću:

Nijesam ti brata otrovala,
Veće sam te s bratom izmirila«.

Daleko bi me odvelo da citiram sve primjere i iznosim sve vrline, koje naročito krase Slovensku rasu, a koje je narodni pjevač, u najzgodnijem obliku i u najkitnjastiejm ruhu, uspio da prenese na našu ženu i djevojku i da, na taj način, stvori klasične primjere, a našu narodnu poeziju stavi na nivo antičkih snova.

Ali ima nekoliko primjera na koje je pokazala prstom narodna tradicija. Da pređemo i na tu drugu stranu ženinu, koja je istina samo u poeziji; daleko od toga, i ne dao Bog, da je žena takva i u životu. Ovdje mi se i nehotice nameće jedna pjesma grčkog pjesnika Simonida Amorginca. Po ovoj pjesmi žena se po svome rođenju, ili urođenim sposobnostima i osobinama, dijeli u deset grupa. Grci su bili mnogo izdašniji i »ljubazniji« u epitetima. Po njima tek deseta žena valja, a onih devet ne zna se koja je gora od koje, dok naš narod ima mnogo i mnogo više pjesama u kojima glorificira ženu, i sa divljenjem govori o njenim višestrukim dobrim stranama, nego onih u kojima se iznose mane ženine.

U pjesmi Bog nikom dužan ne ostaje žena nam je pretstavljena kao pakosna i zavidljiva. Ona ne može da gleda svoju zaovu, jer su

»Braća seju vrlo milovala
Svaku su joj milost donosila«.

I kad nisu pomogle spletke, kojima je htjela da omrazi braću sa sestrom, ona ide tako daleko, da, u tom, bezumnom, divljem nagonu mržnje, zaboravlja svoja najsvetija materinska osjećanja:

»Ona ode veče po večeri,
Te ukrade nože zaovine,
Njima zakla čedo u kolevci.
— — — — — — — — — — — —
Na zlo Pavle, seju milovao,
Na gore joj milost donosio.
Zaklala ti čedo u kolevci«.

Sličan primjer imamo u pjesmi Milan-beg i Dragutin-beg. Kako je narodni pjevač umio, u nekoliko stihova, izvanredno lijepo da ocrta svu nježnost bratske ljubavi, a u nama da probudi pažnju i saosjećanje:

»Koliko se braća milovala,
Pod njima se dobri konji ljube«.

A sad je Milan-beg govorio bratu da se ožene on mu je odvratio:

»Lasno bi se, brate, oženili;
Al' kad tuđe seje sastavimo
Tuđe će nas seje zavaditi.
— — — — — — — — — — — —
Da se nikad sastat ne moremo«.

Naravno da je prva želja prve večeri, Milan-begove ljube bila, da ubije brata Dragutina. U ovoj se pjesmi ide i jedan korak dalje, iznosi se i žensko licemjerstvo. Ona sutradan djeveru iznosi šećernu kavu, i dariva ga od zlata maramom.

Ženidba kralja Vukašina pjesma o legendarnoj ženidbi njegovoj ljubom vojvode Momčila, iznosi nevjernost i lukavstvo Vidosavino, koja žrtvuje svoga muža ljubavniku. Kada je Momčila učinila bezopasnim

spalivši krila konju Jabučilu, a sablju mu slanom krvlju zatopila, otpratila ga je u lov, gdje je s vojskom čekao kralj Vukašin. Koliko je kralj bio omrznut u narodu najbolje ilustruju ovi stihovi:

»Što Momčilu taman čizma bila
To Vukašin obje noge meće...
Što Momčilu zlatan prsten bio
Tu Vukašin tri prsta zavlači«.

U mnogim pjesmama ćemo vidjeti da narod voli da odmah izriče svoj sud, pa i ovdje; Vidosavu sam kralj Vukašin veza konjima za repove, te je živu konji rastrgoše. A on uzima dilber Jevrosimu, milu seju Momčilovu, koja mu je lijep porod izrodila:

»A Marko se turi na ujaka,
Na ujaka vojvodu Momčila«.

Ima još primjera, u kojima se iznosi žensko lukavstvo, licumjerstvo, plitkoumnost i t. d., ali nesravnjeno više onih koje govore o ženinim dobrim stranama: samoodricanju, blagosti, dobroti, velikodušnosti, beskrajnom milosrđu, nepresušenom izvoru ljubavi materinske i herojskom požrtvovanju. A da u istini dobre strane pravladuju kod nas ne samo u poeziji, najbolji su nam dokaz minuli ratovi.

Prijateljice

Neka je lijepa žena zapala u jednu veliku i neizlječivu bolest. Nakon dugog bolovanja osjeti, da će umrijeti.

Zato pozove k sebi sve svoje prijateljice, da se s njima oprosti. One su došle i okružile njezin krevet, ali — bolesnica, iako je bila kod potpune svijesti, nije mogla ni jednu jedinu prepoznati medju njima. Ona naime za cijeloga svoga života nije nikada posmatrala lice svojih prijateljica, već se uvijek samo obazirala i promatrala njihove haljine i druga odijela. Nu pošto su joj sada one žene, koje su sjedile kod njezinog kreveta, pokazivale samo svoja lica; nije se uboga žena mogla snaći, već je zamjenjivala jednu sa drugom.

Lynkeus.

Pomoćna radnica

Bješe lijepa kao majsko drvo
Kad mu cvijeće zelen — grane kiti;
Gledalo je mnogo muško oko
S vrućom željom: »Kad ćeš moja biti?«

Njezin glasić kao ptičja pjesma
Po golemoj fabrici se ori.
Njeno čelo nema bolnih bora —
Njezin pogled s brigom se ne bori.

Uz to uvijek uslužna je bila;
Kad je koga pritisnula muka
Skočila bi, da se stoput sagne
Mjesto one, koju boli ruka.

Jednog dana opazi kroz maglu
Uljene mašine drugaricu jednu
U trenutku pogibelji prave
I potrča, da je spasi bijednu.

Podigla je svojom mladom rukom
Spasonosnu polugu na stroju;
Al je pri tom izgubila glavu
Kao žrtva za dobrotu svoju.

Kobni remen zahvati joj pramen
Njene lijepe kovrčaste kose.
A sto zubi željeznih kolesa
Krasno tijelo razdiru i nose.

Šiknu krvca — od nje se rumeni
Tvrdi kamen i kolesa muke,
A iz magle uljene i strave —
Smrt je digla pobjedničke ruke. —

Alfons Petzold.

LISTAK

KADA JE ŽENA NAJLJEPŠA.

Kada je žena najljepša? To pitanje bijaše prije desetak godina predmetom najživlje debate u pariškim umjetničkim krugovima. F. Humbert, ravnatelj pariške umjetničke škole, ima dva ideala. Kao umjetniku mu je najmiliji ženski tip onaj između osamnaest i dvadeset i osam godina — doba »trajne mladosti«. Kao muškarac smatra ženu od 25 do 35 godina najljepšom i najdražesnijom.

Drukčije o tom misli M. Harpignies već stariji gospodin, koji misli, da je žena najljepša u dobi o šesnaest do dvadeset godina, jer je to doba mladenačke jednostavnosti, koje još nije pomućeno brigama i nevoljama kasnijih godina. Gabriel Farrier priznaje naprotiv ženskoj ljepoti veću trajnost. Prema njegovu mišljenju ostaje žena lijepa od 25 do 50 godina, ako se naučila vještini, da pomoću kitničarke i frizerke dovede do izražaja što je najljepše na njoj.

Glasoviti M. Bertholome tvrdi, da je žena najljepša između 18 i 25 godina — ali s ograničenjem, da nema prave ljepote bez dobrote i da ljepota lica i stasa ne može da djeluje na njega bez dobrote srca.

Jean Boucher, drugi glasoviti kipar tvrdi, da je žena od 16 do 30 godina najljepša, ali da je do svoje visoke starosti dostojna obožavanja. No na najveće odobravanje kod krasnoga spola naići će zacijelo mnijenje glasovitog portretiste Françoisa Flamenga, koji je izjavio, da ženska ljepota dolazi do pravoga izražaja između 15 i 50 godina.

STOL ZA USKRS.

Kao na Božić, tako i za Uskrs, domaćica ima zadaću i brigu, da dom učini što ugodnijim svojoj obitelji za taj praznik.

Kuća je sva očišćena. Čitav veliki tjedan i još prije vrši se veliko zračenje i čišćenje. Ometene su stijene, oprani su prozori, vrata i stakla. Sve je oprano i čisto. Po stolovima vidimo prvo proljetno cvijeće, u kuhinji miriše po orasima i medu, cimetu i narančama, po šunki itd.

Za Uskrs je stol prostrt lijepim bijelim stolnjakom ili stolnjakom vezenim proljetnim motivima. U sredini stola je široka plitka košarica, a u sredini toga vaza sa cvijećem.

Na jednom tanjuru je narezana šunka s hrenom, garnirana jajima rezanim na polovicu, te aspikom.

Na drugim tanjurima su uskrsni kolači, a u šalicama čaj. — Ovo je zajutrak.

Objed za uskrsnu nedjelju: ragu-juha ili iz povrća. Puding sa šunkom, pečenka sa salatom, kolač, kompot, naranče, crna kava. —

BUŠENJE UŠIJU ZA NAUŠNICE.

Skoro kod sviju, kulturnih i nekulturnih naroda, postoji još i danas veoma raširen običaj, da se malim djevojčicama već u prvoj godini buše uši za naušnice. Po mišljenju liječnika ovaj običaj je vrlo nehigijenski i liječnici odgovaraju roditelje da svojoj ženskoj djeci buše uši za ljubav naušnica. Koža i tijelo malog djeteta su veoma osjetljivi, lako se inficiraju, pa ako se neposredno i ne jave nikakve loše posljedice, ovo bušenje ušiju može da pripremа teren za razne dječje bolesti, kao što su ekcem, crveni vjetar i t. d. Pored toga može da dođe do zagnojavanja nekih žlijezda i zapaljenja ušiju. Po mišljenju liječnika, bolje je ako djevojka u odraslijem dobu buši uši za naušnice. Operacija je bezbolna i laka, a opasnosti su tada mnogo manje nego u dobu djetinjstva.

ŽENE ČEŠĆE DOŽIVE 100 GODINA NEGO MUŠKARCI.

Godine 1930. bilo je u Pruskoj trideset osoba, koje su navršile stotu godinu. Medju njima bile su 23 žene, a samo sedam muškaraca. Medjutim i broj svih stogodišnjaka biva sve rjedji. Bar je u Pruskoj godine 1931. bilo 18 osoba, koje su navršile stotu godinu života. Svima jubilarcima dao je ministar predsjednik dar u novcu.

KUHARICA!

— To je škandal, kako ti samnom postupaš! Svako će misliti, da sam ja u ovoj kući kuharica, a ne domaćica!

— Ko je samo jedamput kod nas večerao, ne će tako misliti...

SAVJETI MUDRACA.

Ko je za šta, onaj mu posao i podajte.

Da je štednja temelj bogatstva, nikad s uma ne smećite.

Za nitkovića se nemojte ženiti niti udavati.

Nepoznatu ženu nemojte u kuću puštati.

Ko se nauke stidi, u ljudski ga rod ne ubrajajte.

Prijatelju i neprijatelju svoje tajne ne kazujte.

Starog prijatelja ne zaboravljajte, a od novog budite na oprezu.

Neprijatelj, ako vam postane kad prijatelj opet ga se čuvajte.

MALI OGLASNIK

JEDNA NAŠA PRETPLATNICA TRAŽI NAMJEŠTENJE.

Ima malu maturu, nekoliko mjeseci prakse u banci, piše na mašinu. Primila bi bilo kakvo kancelarijsko namještenje. Molimo naše čitateljice, koje mogu da ovoj našoj prijateljici pomognu službom ili informacijama, neka se jave našoj upravi.

Oprema za nevjeste

»NAJLJEPŠI DANI U ŽIVOTU ŽENE, DOBA IZMEDJU ZARUKA I VJENČANJA, — UJEDNO JE I DOBA PRVIH NJEZINIH OZBILJNIH SKRBI I POTEŠKOĆA: TA U TO VRIJEME NEISKUSNA DJEVOJKA POSTAVLJA TEMELJ SVOM BUDUĆEM DOMU, GRADI SEBI GNIJEZDAŠCE, DA BUDE TOPLO I UDOBNO, A ISTODOBNO LIJEPO, MODERNO I ŠTO JEFTINIJE. — MNOGE NEMAJU SREĆE, DA SE OSLONE NA ISKUSNU MAJKU ILI STARIJU SESTRU, PA SU VEZANE SAME NA SEBE. DRUGE IMAJU DODUŠE MAJKU, ALI JE ONA SASVIM DRUGIH NAZORA, TE SE SAMO ZGRAŽA NAD DANAŠNJIM OBIČAJIMA I ŽELI, DA I NJEZINA KĆERKA SEBI PRIPREMI SVE ONAKO, KAKO JE TO ONA IMALA PRIJE 20—30 GODINA«.

TAKO POČINJE PREDGOVOR KNJIZI S NASLOVOM »OPREMA ZA NEVJESTE«, KOJA JE IZIŠLA U NAŠOJ NAKLADI.

»SVRHA JE OVOJ SKROMNOJ KNJIŽICI — KAŽE DALJE PREDGOVOR — DA POMOGNE NAŠIM NEVJESTAMA DOBRIM SAVJETIMA, DA IH UPUTI, KOLIKO I KAKOVO IM JE RUBLJE POTREBITO, DA IM IZNESE SVE POTREBITE KROJEVE I CRTEŽE, DA IM SAVJETUJE, KAKO ĆE SEBI OPREMITI STAN I T. D.«

ALI NIJE SAMO ZA NEVJESTE OVA KNJIŽICA, NEGO ĆE DOBRO DOĆI I SVIM DRUGIM ŽENAMA, KOJE VODE BRIGU OKO SVOG LIČNOG I KUĆNOG RUBLJA.

KNJIŽICA JE UKUSNO OPREMLJENA, TISKANA NA LIJEPOM PAPIRU, IMA 56 STRANICA SKORO SAMIH SLIKA, KOJE SU I U BOJAMA. — OPISANO JE I POPRAĆENO CRTEŽIMA: POSTELJNO, LIČNO, STOLNO, KUHINJSKO RUBLJE, ZAVJESE ITD. KNJIZI JE PRILOŽENO 5 PRILOGA SA 39 KROJEVA RUBLJA I CRTEŽIMA ZA VEZENJE RUBLJA.

KNJIŽICA STOJI ZA PRETPLATNICE »VEZA« 30 DINARA, SA POŠTARINOM, A NARUČUJE SE NA UPRAVU »VEZA«, ZAGREB, RADIĆEVA 26., U KNJIŽARAMA STOJI 40 DINARA. SVAKA PRETPLATNICA »VEZA«, KOJA NADJE JOŠ NAJMANJE ČETIRI NOVE PRETPLATNICE (DA PLATE BAR POLOVINU GODIŠNJE PRETPLATE) DOBIVA JEDNU KNJIGU »OPREMA ZA NEVJESTE« NA DAR.